

S5002

RAAD VOOR DE KUNST

R.J.SCHIMMELPENNINGKLAAN 3

2517 JN DEN HAAG

070 - 46 96 19

B I B L I O T H E E K

terugbezorgen uiterlijk op:

9.1

Deze uitnodiging tot discussie is geschreven door Hans Boswinkel en Giep Hagoort. De definitieve versie is tot stand gekomen na discussie met hoofdbestuursleden, medewerkers en enkele FNV-bestuurders. Op het komend kongres van de Kunstenaarsorganisatie NVV, voorjaar 1980 zullen nadere voorstellen, gebaseerd op de hoofdlijnen uit deze brochures, besproken worden.

© Kunstenaarsorganisatie NVV te Amsterdam

overname van (gedeelten van) de tekst slechts toegestaan indien de bron vermeld wordt. De brochure is te verkrijgen bij het bureau van de bond, Passeerdersgracht 32 Amsterdam tel. 020-220025.

Vormgeving: Wim Ebell

Kindertekeningen: Werkschuit Woerden

Druk: Brouwer Offset Delft

Waarom deze brochure?

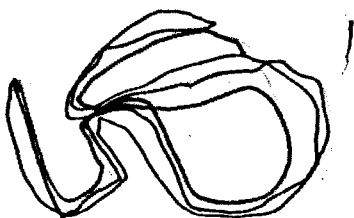
De Kunstenaarsorganisatie NVV (KO.NVV) wil door middel van deze brochure verscheidene doelen dienen. Allereerst willen wij proberen om aan de leden van andere vakorganisaties duidelijk te maken dat in het vreemde, vaak met argusogen bekeken, wereldje van de kunsten, en de kunstzinnige vorming dezelfde problemen spelen als bij hen. Daarnaast willen wij kollega-bestuurders van andere bonden, ook op hun eigen verzoek, informatie en voorlichting geven over „het hóe en wát” van de KO.NVV. Ten derde kan het ook voor onze eigen leden van nut zijn om op de hoogte te zijn van doelstellingen en activiteiten die de laatste tijd binnen hun bond zijn ontwikkeld en die de komende tijd op de verschillende vergaderingen aan de orde komen. Tenslotte proberen we met dit geschrift ook de buitenstaander, burger en bestuurder, inzicht te verschaffen in het reilen en zeilen in de wereld van de kunsten. Een kennismaking met hóe en door wie er op dat terrein beleid gevoerd wordt, en hoe een vakbond van kunstenaars zich tegenover zulk beleid, of meer algemeen, temidden van het maatschappelijk gebeuren opstelt.

Het ligt voor de hand, te verwachten dat zo'n vakbond voor kunstenaars voorlichting over zichzelf zou beginnen met een definitie of omschrijving van de begrippen kunst en kunstenaar. Dat is echter geen eenvoudige opgave. Het begrip „kunst” verandert met de maatschappij mee, elke evolutie in de menselijke samenleving levert nieuwe omschrijvingen op. Maakten we tien jaar geleden in ons land onderscheid tussen kunst met een „K” en met een „k”, vandaag is de vraag aktueel of er een hoofdletter gebruikt mag worden.

In 1880 sprak men van de „de meest individuele uiting van de meest individuele emoties”. In 1978 van „een bewuste stimulans voor de maatschappij in haar streven naar democratisering”. Wie de „socialistische” kunst van Rusland na de revolutie vergelijkt met de „romantische” symfonieën van Beethoven, kan niet veronderstellen dat beide kunstvormen gemakkelijk onder één noemer te vangen zijn.

Wij hopen dat de lezer(es) van deze brochure aan het eind van zijn/haar lektuur zichzelf een beeld kan vormen van wat de kunstenaars van de KO.NVV voor ogen staat, als zij spreken over inhoud, zin en functie van kunst vandaag, van wat zij verwachten van hun eigen werk in de toekomst en hoe zij denken die idealen dichterbij te kunnen brengen. Als dat beeld bij de lezer doorkomt, heeft deze brochure aan haar voornaamste doel beantwoord. Wij willen de lezers meenemen vanuit het pragmatisch, vakbondshandelen van alle dag, naar een bescheiden visie op de toekomst, waarin ook de titel van deze brochure „DE CLOWNS VAN DE FNV?” een nadere aanduiding krijgt. We leggen de weg af aan de hand van de volgende hoofdstukjes:

1. ledenbestand en interne organisatie
2. Werkterreinen
3. Arbeidsvoorwaarden(overleg)
4. Vrijwilligerswerk bescherming beroepspositie
5. De techniek staat voor niets
6. Democrativering
7. Decentralisatie
8. KO.NVV; Part(nert)je FNV
9. Kunstenaarsbeleid

Ledenbestand en interne organisatie

De Kunstenaarsorganisatie NVV is een „bedrijfsbond” en dat betekent dat alle werknemers die in een bepaalde kunstsector (inklusief kunstzinnige vorming) werkzaam zijn, zich kunnen aansluiten. Musici in symfonie-orkesten, maar ook orkestinspektors en administratieve medewerkers, acteurs en technici van toneelgezelschappen. Ook schepende kunstenaars kunnen lid zijn van onze bond. De ruim 3600 leden werken in de volgende beroepen of kunstsectoren:

- de symfonie-orkesten
- de omroep
- operagezelschappen en beroepskoren
- ballet- en dansgezelschappen
- studio-musici
- direkties van kunstinstellingen
- amusementsmusici en artiesten
- popmusici
- mimegezelschappen
- administratief en huishoudelijk personeel in de kunstsector
- muziekscholen
- toneel
- theatertechnici
- beeldende kunst
- filmers, werkzaam bij niet-commerciële filmbedrijven
- docenten/begeleiders in creativiteitscentra.

De leden van de Kunstenaarsorganisatie zijn ingedeeld in (14) vakgroepen, die zelfstandig zijn in de activiteiten op het terrein van de kollektieve belangenbehartiging en de vakinhoudelijke aspecten. De vakgroepen (bijvoorbeeld: symfonie, toneel, vrije sektor, beeldend) worden overkoepeld door 4 afdelingen, te weten:

- muziek
- theater
- kunstzinnige vorming
- schepende kunsten

Zelfstandig wil zeggen: het kiezen en uitvoeren van een bepaald beleid, moet passen binnen het beleid dat door het kongres bepaald wordt. Dit kongres, dat volgens de statuten bestaat uit alle leden, is het hoogste orgaan in de bond. Het komt tenminste eens in de twee jaar bijeen en het beslist over alle hoofdzaken, waar de bond mee te maken heeft. Het belangrijkste is wel de beoordeling van het beleid van het hoofdbestuur, het vaststellen van statuten en huishoudelijke reglementen en het toekomstig beleid van de bond op korte en langere termijn.

Tussen de kongressen in neemt de Algemene Ledenraad de taken van het kongres over, uiteraard binnen de door het kongres vastgestelde grenzen. De Algemene Ledenraad vergadert tenminste 2 keer per jaar en controleert het hoofdbestuur bij de beleidsbepaling.

De dagelijkse leiding van de vakbond berust bij het

hoofdbestuur. Dit bestaat uit door de leden gekozen kunstenaars. Zij ontvangen voor hun bestuurswerkzaamheden geen vergoeding. Dit laatste geldt ook voor de bestuurders van de vakgroepen, die jaarlijks door de ledenvergaderingen van de vakgroepen gekozen worden. Het hoofdbestuur en de vakgroepsbesturen worden in hun werkzaamheden bijgestaan door een team van beleids- en sekretariatsmedewerkers, dat werkzaam is op het bondsburo. Dit buro is het centrale punt in de organisatie. De Kunstenaarsorganisatie NVV kent geen regioverbanden en distrikten, zoals deze geregeld zijn in de grotere FNV-bonden. De financiën, gebaseerd op de contributie-inkomsten, laten een dergelijke opbouw niet toe. „Nog niet” moet eigenlijk gezegd worden, want op kleine schaal (docenten/begeleiders creativiteitscentra en vakgroep beeldend) wordt reeds met een regio-indeling geëxperimenteerd. Daarnaast hebben leden per regio (Rotterdam, Utrecht) reeds gezamenlijk gereageerd op gemeentelijke kunstnota's. Vooralsnog blijft het buro, zoals gezegd, het centrale punt. Dagelijks kunnen daar de leden terecht voor advies en bijstand. Ook wordt op het buro het grootste deel van de vergaderingen gehouden. De leden van de Kunstenaarsorganisatie NVV én een grote groep belangstellenden krijgen ongeveer acht keer per jaar het vakbondsnieuws in de brievenbus in de vorm van de „Kunstenaarskrant”. Dit orgaan kent een onafhankelijke redactie met een eigen redaktiestatuut. Een aantal vakgroepen geeft voor zijn leden ook af en toe een speciaal op de vakgroep gericht bulletin of ledenbrief uit.

Werkterreinen

Het geheel van werkzaamheden van de Kunstenaarsorganisatie ligt op de terreinen waar onze leden werkzaam zijn (zie boven). Een aardig inzicht hierin verkrijgen we, als we een verslag nemen van een willekeurige hoofdbestuursvergadering, bijvoorbeeld van 17 april 1979. Besproken wordt een notitie over de toekomstige wetgeving rond de *Fondsvorming* binnen de sektor kunsten. Een belangrijke konklusie is dat fondsvorming, uit oogpunt van het kontrolerecht van het parlement, niet wenselijk is terwijl de rechtspositie van de kunstenaars in gevaar komt door de rechtsonzekerheid die deze fondsen veroorzaken.

Doorgenomen wordt de houding van de Kunstenaarsorganisatie NVV inzake het *overleg* met CRM ten behoeve van de *kunstzinnige vorming*: gemist wordt een duidelijk overleg met werkgevers op dit terrein. Het hoofdbestuur ziet het uitstel van de landelijke rechtspositieregeling per 1 januari 1979 als een doorbreking van de gemaakte afspraken. De vraag komt naar voren hoe betrouwbaar CRM in het arbeidsvoorwaardenoverleg is.

De CAO voor *orkestmusici* is een punt dat veel aandacht krijgt. De verschillende voorstellen worden doorgesproken en de strategie verder uitgestippeld. De *werkgelegenheid* en de conflicten bij het toneelgezelschap de Noorder Compagnie blijven veel problemen geven. De kollektieve ontslagen zijn (nog) niet van tafel: gewerkt wordt aan een nieuwe bemiddelingspoging. Besloten wordt in het kader van de *1 mei viering (dag van de arbeid)*, een delegatie te sturen naar Chili. De reis zal niet zonder risico's zijn, maar steun aan onze collega's, namens de Nederlandse kunstenaars, is een dringende zaak. De voorbereidingen voor het *kongres* in januari 1980 zijn in volle gang. Diverse besluiten worden genomen over de planning, de agenda en de beleidsvoorstellen. Ook wordt besloten het kongres op te luisteren met optredens en kunstuitingen van de eigen leden. Tenslotte komt de arbeidsvoorwaardendiskussie binnen de FNV aan de orde. Wat de 35-urige werkweek betreft, zal vanuit de KO.NVV méér en méér het kulturele belang benaderd worden. In de strijd voor de 35-urige werkweek zal zowel het werk zelf moeten veranderen (tijdsduur, beloning, zeggenschap), als de opvattingen over vrije tijd (meer ruimte voor kunstzinnige middelen, aktieve, niet-kommerciële, vrijetijdsbesteding).

De individuele belangenbehartiging van het buro past niet in het bovenstaand overzicht. Aan deze taak wordt echter veel (betaalde) tijd en aandacht besteed. De belangenbehartigingstaak ten behoeve van de individuele leden is ook, gezien de vele sectoren waarin de ruim 3600 leden werken, zeer divers. Vele kunstenaars hebben wisselende betrekkingen bij verschillende werkgevers, hetgeen de mogelijkheid van individuele problemen doet toenemen. Getracht wordt verschillende kaderleden een bepaalde mate van deskundigheid bij te brengen, opdat zij de eerste opvang voor het buro kunnen verzorgen. In

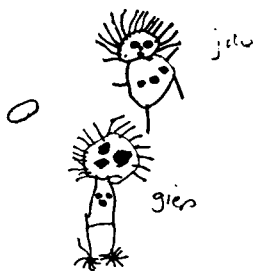
het verlengde van de bijstand van het bureau, ligt de rechtsbijstand van de Rechtskundige Diensten FNV. Talloze malen heeft de bond, niet tevergeefs, een beroep op deze Diensten kunnen doen!

Er blijft evenwel nog één wens van de KO.NVV on vervuld, namelijk: de in loondienst van de FNV optredende advocaat. De KO.NVV acht het van groot belang, dat de vakbeweging eigen advocaten heeft, die een volledige procesbevoegdheid hebben. De belangenbehartigingsproblematiek in de sektor kunsten, vraagt eenvoudigweg om een dergelijke faciliteit (akueel optreden tegen misbruik van artistieke prestaties, hoger beroepsprocedures tegen stichtingsbesturen e.d.). Maar ook buiten de sektor kunsten zal het hebben van eigen advocaten, met het oog op stakingsgedingen en de toepassing van het enquêterecht, van groot belang zijn. Wat de kollektieve belangenbehartiging betreft, kan ten aanzien van de sektor kunsten nauwelijks een beroep gedaan worden op steun van andere F.N.V. bonden. De KO.NVV staat namelijk vaak als enige CAO-partner tegenover de werkgevers. Op het terrein van de omroep en kunstzinnige vorming wordt echter intensief samengewerkt met FNV-zusterorganisaties (respektievelijk de Omroepbonden FNV en de ABOP).

Naast de kollektieve belangenbehartiging op het terrein van de CAO's kent de Kunstenaarsorganisatie ook verschillende beleidsgroepen. Dat zijn de groepen: Democrativering, Welzijnswetgeving, Scholing en Vorming, Auteursrechten, Arbeidsbemiddeling en Sociale Verzekeringen. Deze groepen gevormd door hoofdbestuursleden, beleidsmedewerkers en leden bereiden het beleid van de bond voor en overleggen met de FNV, overheden enz.

Om de belangen van haar leden optimaal te kunnen behartigen, heeft de Kunstenaarsorganisatie NVV ook haar internationale verbanden. Wij zijn, via het NVV, aangesloten bij het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen, het Europees Verbond van Vakverenigingen en de ISETU. De ISETU is een internationale organisatie met ongeveer een half miljoen leden van 59 vakverenigingen uit zo'n 33 landen. De bij de ISETU aangesloten leden vinden hun werksfeer in de sektor kunst en amusement, radio en tv en theatertechniek. Verder is de Kunstenaarsorganisatie aangesloten bij de FIA, de Fédération Internationale des Acteurs. Aansluiting bij de FIM, de Fédération Internationale des Musiciens is in voorbereiding.

We besluiten dit gedeelte over de internationale betrekkingen met de vermelding van het bekende feit dat Wim Kok, voorzitter van de FNV, voorzitter is geworden van het eerder genoemde Europees Verbond van Vakverenigingen. Vanuit de positie van de Nederlandse kunstenaars is dit van groot belang. Immers, we vinden het een uitdaging om via onze voorzitter, te komen tot een betere Europese belangenbehartiging.

Arbeidsvoorwaarden (overleg)

Met een ongerust hart kan gezegd worden, dat de arbeidsvoorwaarden in de sektor kunsten in een duidelijke achterstandsituatie zitten. Eén mogelijke oorzaak van de achterstand is: de verdeeldheid onder de kunstenaarsorganisaties (belangrijk vermindert door de oprichting van de Kunstenaarsorganisatie in oktober 1976). Een andere oorzaak ligt in de benarde positie die de kunsten innemen in de samenleving (zie ook de hoofdstukken hierna). Een belangrijk wapen echter ter verbetering van de rechtspositie, óók van kunstenaars, is het instrument van de CAO. (Kollektieve Arbeidsovereenkomst).

Momenteel vallen onder een landelijke CAO:

- kunstenaars bij de omroep
- toneelspelers
- toneeltechnici

Binnenkort (mei-sept.'79) zullen CAO.'s afgesloten worden voor de symfonieorkesten, mime en de opera-gezelschappen (Opera Forum). Waar geen CAO van kracht is, gelden dikwijls landelijke salarisregelingen. Deze zijn door de overheid als subsidievoorwaarde gesteld aan kunstinstellingen. Voorts bestaan er diverse overlegvormen, ten behoeve van het vaststellen van honoraria en tarieven binnen de commerciële kunstsektor.

Voor de gehele sektor van de kunstzinnige vorming (muziekscholen en creativiteitscentra) is het de opzet in het kader van de decentralisatie een landelijke rechtspositie- en salarisregeling in te voeren.

Wat de scheppende kunstenaars betreft, is het kenmerkende dat we hier te doen hebben met „zelfstandigen”, voor wie een duidelijk overlegstructuur ontbreekt.

Als zelfstandige staat de scheppende kunstenaar tegenover enerzijds de galleries, kopers en kunsthuizen en anderzijds de overheid, die subsidiegelden, studiereizen/stipendia en voorzieningen toekent. Hiermee komen we overigens op een heel moeilijk terrein voor een vakorganisatie: de verhouding tot de overheid.

De betekenis van de (rijks)overheid is de laatste jaren sterk toegenomen. Dit vooral vanwege de toename van subsidiegelden voor de kunstsektor, als onderdeel van een groeiende rijksbegroting. Deze toenemende betekenis van de overheid komt echter op geen enkele manier tot uitdrukking in de contacten met de overheid. Op deze wijze ontstaat een situatie, dat de overheid als werkgever optreedt, omdat subsidiegelden voor een belangrijk deel in de vorm van lonen worden uitgekeerd. Echter, de overheid is niet gehouden aan de normale plichten van een werkgever. Vanuit de Kunstenaarsorganisatie NVV wordt dan ook aangedrongen op een periodiek overleg van juridische werkgevers, de feitelijke werkgevers en de werknemers, waarin het belang van redelijke arbeidsvoorwaarden en de werkgelegenheid centraal zou staan.

Ook vanuit overheidsbeleid bestaat echter de behoefte aan meer coördinatie op het punt van de arbeidsvoorwaarden. Immers, men kan als overheid geen beleid voeren indien niet duidelijk alle subsidiesektoren min of meer gelijk behandeld worden (waarbij helaas nu de sektor kunsten wel de slechtst bedeelde sektor is).

De eerste overlegvormen beginnen zich momenteel af te tekenen en op basis van de jongste ervaringen (op het terrein van de kunstzinnige vorming) heeft de Kunstenaarsorganisatie NVV de volgende *uitgangspunten* geformuleerd:

1) Het CAO-overleg tussen de twee partijen, de oorspronkelijke (juridische) werkgevers én werknemers zal gehandhaafd moeten worden. Immers, in dit overleg is de vakbondsvrijheid erkend, welke door de overheid gerespecteerd dient te worden.

2) Periodiek kan met de drie partijen overlegd worden over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden in de sektor kunsten: gericht op het inhalen van de achterstand in verhouding met de overige welzijns- en rijksperoneelssector. Ook moet in dit periodiek overleg een actief werkgelegenheidsbeleid aan de orde komen. Andere zaken zoals de „vrije sektor” problematiek, de „freelance” acteurs, de kommercialisering van kunsten, vragen overigens om een actieve betrokkenheid van de overheid. En hoewel de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk als belangrijk uitvoerder van het kunstbeleid kan worden beschouwd, is het zeker noodzakelijk om ook met andere ministers overleg te openen. We noemen de Minister van Sociale Zaken (sociale verzekeringen, -voorzieningen, arbeidsbemiddeling, medezeggenschap), de Minister van Justitie (auteursrechten uitvoerende kunstenaars, stichtingsvormen, welzijnswetgeving).

3) In het kader van de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid voor de arbeidsvoorwaarden binnen de gesubsidieerde sektor, kunnen CAO's of delen daarvan als subsidievoorwaarden worden opgenomen. (met inachtneming van de resultaten van de besluitvorming rond de inkomensvorming non-profitsektor).

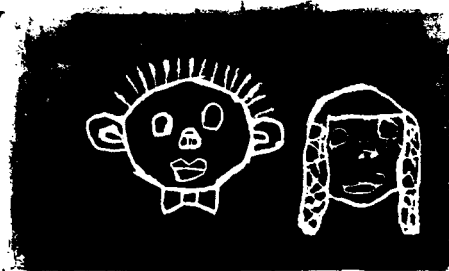
De bovenaangeduide uitgangspunten zijn echter niet los te zien van de discussie die momenteel binnen de FNV gevoerd wordt over overlegvormen met de overheid. Veel FNV-bonden hebben behoefte aan een gezamenlijke bespreking over de wijze waarop met de Rijksoverheid overlegd wordt, mede vanwege de onbevredigende ervaringen die de laatste jaren op het vlak van overheidsoverlegvormen zijn opgedaan.

Vanwege de huidige, zeer verbrokkelde, arbeidsvoorwaarden wordt momenteel binnen de Kunstenaarsorganisatie NVV gewerkt aan één „raam-CAO voor de kunsten/kunstzinnige vorming”. Met de totstandkoming van deze CAO hoopt de Kunstenaarsorganisatie NVV aan veel onrechtvaardige achterstanden en verschillen een eind te maken. Met name wordt hier gesproken van een raam-CAO, omdat voldoende recht moet worden gedaan aan zelfstandige ontwikkelingen binnen een bepaalde sector. Voorbeelden van deze ontwikkelingen zijn: de samenwerking van mimegezelschappen met beeldend kunstenaars, de inhoudelijke opzet van educatief werk binnen symfonie en opera, de opzet van een muziekpraktijk in muziekscholen, de ontwikkeling van het muziektheater. Met een raam-CAO kan tevens bereikt worden dat verschillende zaken ter nadere regeling opgedragen worden aan medezeggenschapsorganen (peroneelsraden, onderne-

mingsraden). Een ander belangrijk aspect van een raam-CAO is het scheppen van een waarborg voor de artistieke integriteit van de kunstenaar. Per sektor zal wellicht dit uitgangspunt in de vorm van een bepaalde wijze van ontslagbescherming kunnen worden geïntroduceerd.

Invoering van de CAO voor de Kunsten/Kunstzinnige vorming is echter een zaak van lange adem. Een voorlopig ontwerp zal slechts als referentiekader dienen voor de verbeteringen van de arbeidsvoorwaarden per sektor. Uitvoering zal overigens mede af hangen van de mate waarin de kunstenaarsverenigingen hun onderlinge geschillen weten te overbruggen.

Een probleem wordt, of beter gezegd: is, de situatie rond de pensioenen. Een gedeelte van onze leden heeft een zeer redelijke voorziening: het Algemeen Burgerlijk Pensioen fonds (ABP). Het betreft hier de orkestmusici en verschillende groepen van muziekdocenten. Een ander gedeelte, de kunstenaars bij de omroep, heeft een redelijke eigen voorziening. In toneel is daarnaast ook een pensioenvoorziening, zij het van minder nivo, getroffen. Voor het overige zijn géén of „risiko-regelingen” (verzekeringen voor de gehuwde werknemer) van kracht. Het zal geen verbazing wekken als onze leden verwachten dat aan deze punten op het komend kongres veel aandacht wordt besteed.

Vrijwilligerswerk en bescherming beroepspositie

In onmiddellijk verband met de pogingen van de KONVV om de arbeidsvoorwaarden en de rechtspositie van haar leden te verbeteren, staat de houding die onze bond inneemt ten aanzien van vrijwilligerswerk.

Een houding die bepaald moet worden, naarmate er meer bekend wordt over de manier waarop het kabinet Van Agt van plan is gestalte te geven aan (de definitieve vorm) van de Kaderwet Specifiek Welzijn, en de daaraan voorafgaande Rijksbijdrageregelingen.

Met name voor de kunstzinnige vorming op muziekscholen en in creativiteitscentra ligt de zaak sinds kort wel duidelijk: de Rijksbijdrageregeling Sociaal Culturele Activiteiten laat de gemeenten per 1-1-1979 vrij in het al of niet inzetten van vrijwilligers.

Ook ons standpunt is dan niet moeilijk in te nemen: wij zullen te allen tijde aandringen op het aanstellen van beroepskrachten, onze eigen leden, voor deugdelijke arbeid. En wel om meerdere redenen.

Ten eerste – ter bewaking van de kwaliteit van onderwijs en vorming. Professionals, opgeleid aan konservatorium of academie beschikken naast de nodige ambachtelijke scholing, ook over de didactisch/methodische en pedagogische ondergrond die voor een verantwoorde vorming noodzakelijk zijn. Ten tweede – omdat wij niet kunnen gedogen dat onze leden van hun (betaalde) arbeidsplaats verdrongen zouden worden door (goedkope) vrijwilligers.

Ten derde – omdat wij van mening zijn dat een keuze voor vrijwilligerswerk in oorsprong voortkomt uit de behoefte zelf richting te geven aan het beheer en bestuur van een instelling. Dus een oprechte keuze voor vrijwilligerswerk betekent garanties scheppen dat voorzieningen in handen komen van gebruikers, en niet in handen blijven van notabelen via de bekende koöptatie.

Ook op andere wijze is vrijwilligerswerk te stimuleren. Ouderparticipatie op de muziekscholen, gebruikers in begeleidingskommissies van kunstvernieuwende projekten/eksperimenten.

In deze zin vrijwilligerswerk opvatten, betekent dat de huidige discussie niet zo nieuw is. Al tientallen jaren zijn mensen actief geweest om invloed te krijgen op de eigen woon- en werkomgeving.

De uitdrukkelijke relatie vrijwilligerswerk-werkgelegenheid is al even aangestipt. Het is ook deze relatie die de discussie aktueel maakte. Toch willen we in deze brochure ook vanuit het vrijwilligerswerk de relatie leggen met de vrijetijdsbesteding, en met de mentale opvang van de gevolgen van werkloosheid. Wat de kunstsektor betreft, betreden we dan een maagdelijk terrein, hoezeer deze sektor ook

aan zich zelf verplicht is met deze vraagstukken bezig te zijn.

Het is moeilijk vast te stellen hoe een werkloze, uitgestoten uit het arbeidsproces, en een schoolverlater die nooit de kans heeft gekregen aan dat proces deel te nemen, over hun noodgedwongen vrije tijd denken. Nog moeilijker wordt het om te bepalen wat zij als „zinnig” ervaren als vervanging voor dat zo begeerde werk. Ook vrouwen, vaak op zoek naar een part-time functie, vinden de „betaling” voor hun arbeid belangrijker dan die arbeid zelf. Het verschil tussen „werk” en „niet-werk” is groter dan het verschil in de aard van de betaling (loon of een sociale uitkering).

Het blijft een open vraag of vrijwilligerswerk in de zin van de hier genoemde Rijksbijdrageregeling een oplossing is voor problemen van non-aktiviteit, of het openen van mogelijkheden in die richting de deelname van mensen in het maatschappelijk gebeuren zal vergroten. Kortom, iedere benadering vanuit de hoek van „wat is zinnig?” is zeer spekulatief. Iets minder spekulatief lijkt het om aan te nemen dat de scholing en de vorming, in de voorbereiding op de keuzes in vrijetijdsbesteding, veel meer aandacht zullen moeten krijgen. Het staat vast, dat de algemeen vormende leerprocessen en ook de kunstzinnige vorming, in die voorbereiding een belangrijke rol moeten gaan spelen.

Wanneer het gaat om het aanpakken van dit gigantisch karwei van het invullen van de toenemende vrije tijd, dan moet men niet uitsluitend aan beroepskrachten denken. In de organisatie van dit karwei zijn vele vrijwilligers nodig.

Echter, dit beleid zal niet goedkoper worden door de inzet van vrijwilligers.

Wij zijn niet zo naïef dat wij denken deze gedachten morgen te kunnen realiseren. Daar zal een geheel ander politiek klimaat voor nodig zijn. Mocht voor de huidige bewindvoerders onze denktrant na de eerste twee alinea's van dit hoofdstuk nog niet duidelijk zijn, dan volgt hier nog een andere samenvatting:

- Het is zeer wel denkbaar dat in de toekomst het aantal mensen dat gekwalificeerd werk moet verrichten op het terrein van de kunstzinnige vorming, zal moeten verveelvoudigen;
- het is onlogisch en het getuigt van weinig verantwoordelijkheidsgevoel om te veronderstellen dat die toekomstige taken toebedeeld zouden kunnen worden aan onbetaalde arbeidskrachten;
- het is onzinnig om de gedachten over de toekomst en de uitbreiding van de taken van onderwijs en kunstzinnige vorming, vandaag te gebruiken om een markt van goedkope arbeidskrachten aan te boren;
- het getuigt van bedenkelijk opportunisme om uit overwegingen van bezuinigingen gebruik te maken van de toekomstverwachtingen van anderen, die gebaseerd zijn op een structurele uitbouw van het budget.

Dit laatste zouden we misbruik van argumenten kunnen noemen. Dit treedt ook op wanneer wij proberen met konstruktieve voorstellen een einde te maken aan de chaos bij de arbeidsbemiddeling voor popmuzici en voor amusementsmuziek: een oerwoud van impressario's, koppelbazen, ronselaars en onzeker handelende arbeidsburo's. Wij trachten al jaren het ministerie van Sociale Zaken te overtuigen van de noodzaak om te komen tot oprichting van een belangeloze, op dit gebied toegespitste, bindende arbeidsbemiddeling. Onze leden ondervinden ontoelaatbare concurrentie van amateurgroepen.

zodanig dat ook onze leden, allen muzikanten die van hun beroep moeten leven, vaak genoodzaakt zijn „zwart” te werken, om iets van hun markt en inkomenspositie te kunnen handhaven.

Waar staat de vakbond? Vanzelfsprekend veroordelen wij zwart werk en moeten wij goedvinden dat de fiskus met name de laatste tijd met een fijne kam de inkomsten van onze leden controleert. Anderzijds moeten wij vaststellen dat het ministerie van Sociale Zaken niets doet om enige orde op zaken te stellen, zodat van enige bescherming van de rechtspositie van de musicus geen sprake is. Wij zijn, met vele anderen, van mening dat amateuristische kunstbeoefening gestimuleerd moet worden en we zullen het toejuichen als bepaalde subsidies mede door een gedecentraliseerde subsidieopzet een opleving van die vorm van cultuur bevorderen. Maar wij zijn diep teleurgesteld als de zoveelste poging van professionele popgroepen, een kwetsbaar en arbeidsintensief deel van diezelfde cultuur, om ook eens uit de subsidieruif mee te mogen eten, weer schipbreuk leidt. Nogmaals, wij zijn voorstanders van amateursmuziek, maar tegenstanders van het commercialiseren en het uitbuiten van deze muziek mede ter bescherming van de beroepsmatig werkzame musici.

Wij zijn voorstanders van een gezonde doorstroming van amateurs en semi-professionals in de lichte muziek naar de beroepsrijen, maar we zijn toch niet van plan om ten aanzien van de bescherming van onze leden, zaken als arbeidsbemiddeling, redelijke inkomenspositie, pensioenvoorziening maar blauw-blauw te laten.

Wij moeten weerwerk bieden tegen het opportunisme, de traagheid en het korte-termijnwerk in het beleid van dit kabinet. Maar dit kabinet mag geen gebruik maken van het feit dat wij wel eens verder kijken dan onze neus lang is.

De techniek staat voor niets

In deze uitnodiging tot discussie over de positie van de kunstenaar volgt nu een hoofdstukje over een onderwerp dat nauwelijks wezenlijk betrokken wordt bij de vele discussies over kunst en kunstbeleid.

En toch gaat het hier om iets dat van grote betekenis is, voor het artistieke werk én voor de sociale positie van de kunstenaar. We hebben het over „technologische ontwikkeling”, de mogelijkheid om (mèt of zónder toestemming) de live-prestatie van de uitvoerend kunstenaar vast te leggen in beeld en/of geluid, te vermenigvuldigen, uit te zenden, her-uit te zenden etc. etc. Men denke aan de grammofoonplaat, de geluidsband, de film, de video, de televisie, de kabel-tv, de satelliet, de beeldplaat. Men denke aan diefstal van, met name, muziek door middel van piraterij en witte platen. De prestaties van de uitvoerend kunstenaar zijn hierdoor in toenemende mate bereikbaar geworden voor wie dan ook, maar hun vastgelegde prestaties keren zich tegen hen: zelf komen ze niet meer aan de slag!

Het sterkst geldt dit voor de musici en zangers (muziekuitvoeringen zijn immers èn zeer gemakkelijk op te nemen èn internationaal „verstaanbaar”), maar ook de mogelijkheid om toneelvoorstellingen met minuscule apparatuur vast te leggen, bestaat reeds.

Deze technologische ontwikkelingen kan als één van de oorzaken beschouwd worden van de werkloosheid van de kunstenaars. Overigens is deze werkloosheid geen nationaal verschijnsel. Een studie van de UNESCO vermeldt dat in sommige landen de werkgelegenheid tussen 1950 en 1978 voor musici en zangers met 40% en voor acteurs met 25% is teruggelopen. In West-Duitsland was in 1975 5,1% van de musici en 11,6% van de zangers, acteurs en dansers werkloos, bij een algemeen werkloosheidspercentage van 1%. In absolute aantallen liep het aantal musici daar terug met 19.000 en het aantal acteurs en dansers met 2.500.

Een andere faktor van de afname van werkgelegenheid van kunstenaars is het feit dat, vergeleken met de industrie, het werk zeer arbeidsintensief is: de live-optredende kunstenaar kan (gelukkig) niet gedeeltelijk vervangen worden door een machine. Vergeleken met de industrie waar de arbeidsproductiviteit in vele takken nog steeds stijgt, wordt de „prijs” van het kunstprodukt relatief steeds hoger. Een duidelijk voorbeeld van deze ontwikkeling, vormt het toenemende gebruik van mechanische muziek (bandrecorders e.d.) in de horeca in plaats van levende muziek (orkestjes dus). Hierdoor wordt de positie van de uitvoerende kunstenaar, beter: van de gehele beroepsgroep, bedreigd.

We hebben het niet over de top-artisten. Voor hen geldt in het algemeen dat hun roem en dus werkmogelijkheden alleen maar toenemen, wanneer hun werk ook via grammofoonplaat of film beke-

wordt. We hebben het over de groep onder de top. Maar de zogenaamde top-artiest kan niet bestaan en ontstaan zonder kollega's. Als die verdwijnen, dan is het gedaan met het beroep van uitvoerend kunstenaar als zodanig. Voortgang en ontwikkeling in de kunsten kunnen bovendien niet zonder mislukking tot stand komen.

De Conventie van Rome, een internationaal verdrag dat in 1961 tot stand kwam, probeert een dam op te werpen tegen het, zonder toestemming, vastleggen en uitzenden van de liveprestaties van de uitvoerend kunstenaar.

De Conventie bepaald verder dat de uitvoerend kunstenaar (alsmede de grammofoonplatenproducent) recht heeft op een billijke vergoeding, wanneer zijn vastgestelde werken door de omroep of anderszins in het openbaar (denk aan horeka, sporthallen, diskotheken, etc.) worden uitgezonden. De KO.NVV vindt ondertekening van die Conventie van Rome door Nederland een zaak van het hoogste belang, zij het onvoldoende om de schadelijke effecten van de technologische ontwikkeling afdoende met name voor de werkgelegenheid tegen te gaan. Het siert de regering niet, zo lang te dralen met die „ratifikatie”.

Tezamen met de Nederlandse Vereniging van Phonografische Industrie (de NVPI), een andere belanghebbende partij bij ratifikatie, oefent de KO.NVV druk op de overheid uit. De enige oplossing is een behoorlijk subsidiebeleid, gericht op werkgelegenheid, ten behoeve van iedere sektor van de kunst.

Pas dan is het mogelijk te praten over de wijze waarop de technologie bij prestaties van uitvoerende kunstenaars (kabel-tv, satelliet, video, beeldplaat etc.) gebruikt kan worden voor doeleinden zoals bijvoorbeeld een groter publieksbereik, experimenten van video of wat dan ook.

Het voorstel van de Europese Commissie van de EEG om binnen de Europese Gemeenschap de landsgrenzen open te gooien, vormt hiervoor geen oplossing. Het niveau van de werkgelegenheid in de andere lidstaten is voor uitvoerende kunstenaars zó slecht, dat het voor Nederland alleen maar nóg ongunstiger zou worden.

Het EEG-verdrag was bedoeld voor „de economische groei” (...), goedkopere industrieën, die geënd zou zijn bij de vrije markt binnen de lidstaten. Toepassing van dit idee (op zich al voor discussie vatbaar) kan leiden tot het verdwijnen van bijvoorbeeld de Nederlandse orkesten, omdat bijvoorbeeld Italiaanse orkesten goedkoper zijn!

De Conventie van Rome en de bescherming van de uitvoerend kunstenaar tegen de schadelijke effecten van de technologische ontwikkeling zijn op internationaal nivo onderwerp van aanhoudende zorg van onder andere de F.I.A.

(Fédération Internationale des Acteurs) waarbij de KO.NVV is aangesloten, en de F.I.M. (Fédération Internationale des Musiciens), waarbij de KO.NVV spoedig aangesloten hoopt te zijn.

Naast het streven naar een actief overheidsbeleid op dit terrein, kan de KO.NVV door haar specifieke belangenbehartigingstaak het nodige bereiken in de zin van bescherming van de kulturele en sociale positie van de kunstenaar. En er is al iets bereikt, zij het op zeer beperkte schaal. Voorbeelden zijn:

- het reserveren van werkgeversgelden in een fonds, ten behoeven van de scholing en het bevorderen van deskundigheid van betrokken kunstenaars;
- het opnemen van speciale bepalingen in de CAO, waarin de toestemming van de kunstenaar tot regi-

stratie nader aangeduid is. Op korte termijn streeft de KO.NVV naar meer harmonisatie van de verschillende CAO-bepalingen, waardoor het mogelijk zal worden een meer algemene, kollektieve regeling te treffen, gekoppeld aan gerichte werkbevorderende plannen. Een vergelijking met het ontwikkelen van een vakbondsvisie over de automatisering binnen de dienstensektor, waar onze vrienden en vriendinnen van de Dienstenbonden FNV momenteel mee bezig zijn, dringt zich op.

Demokratisering

„De KO.NVV streeft naar volledig democratiseren van de kunstinstellingen en instellingen voor kunstzinnige vorming, in die zin dat de werknemers volledige controle kunnen uitoefenen op het beleid van de instellingen.”

Deze kongresuitspraak (januari 1978) met betrekking tot de interne democratisering, komt overeen met de keuze van de FNV om uiteindelijk zelfbestuur van de werknemers in de onderneming (instelling op het terrein van de kunsten/kunstzinnige vorming) te bewerkstelligen.

Het kongres voegde aan deze uitspraak nog toe dat iedere groep werknemers/kunstenaars zelf de vorm van zeggenschap nader moet kunnen bepalen in haar strategie om het uiteindelijke zelfbestuur te veroveren.

Het wettelijk instrument „de ondernemingsraad” kreeg vanwege de uitspraken van het kongres zo zijn eigen bescheiden plaats binnen de kunstsektor. Als echter een groep leden de voorkeur geeft aan de vorm van de ondernemingsraad – los gezien van de wettelijke verplichting van werkgevers – dan kan deze groep rekenen op steun van de KO.NVV. Er zijn reeds in de sektor kunsten en kunstzinnige vorming – mede door toedoen van de KO.NVV – enkele ondernemingsraden ingesteld.

Het zelfstandig worden van de ondernemingsraad, zoals dit op minimale wijze tot uiting komt in de nieuwe wet (van kracht op 1 september 1979), wordt echter van harte toegejuicht. In reactie op deze wet heeft de KO.NVV beleidsgroep democratisering een model-reglement voor de sektor kunsten/kunstzinnige vorming opgesteld, dat toegespitst is op de situatie van de eigen sektor. (Bijvoorbeeld: vertaling van bevoegdheden naar artistieke zaken, zoals inspraak bij het opstellen van artistieke plannen, programma's, kontakten publieksgroepen). Ondanks deze ontwikkelingen van het instituut ondernemingsraad, blijft het voor de sektor kunsten/kunstzinnige vorming evenwel één van de vormen van interne democratisering.

Een korte typering van de huidige situatie, maakt enigszins duidelijk dat een pluriforme strategie geworteld is in de praktijk van alle-dag.

Deze huidige situatie van de democratisering is sterk verschillend. In het algemeen geldt dat voor instellingen, waar tenminste 100 werknemers werken op basis van een arbeidsovereenkomst, de instelling van een ondernemingsraad verplicht is. Voor gemeentelijke diensten dienen de ambtelijke medezeggenschapsregels gevolgd te worden (medezeggenschaps- en dienstenkommissies). Het betreft hier de medezeggenschap van leden die ambtenaar zijn in de zin van de ambtenarenwet. Tenslotte werken onze leden in kleine koöperatieve verenigingsverbanden. Zijn deze leden lid van deze vereniging, dan bepalen zij met de andere leden het beleid van de instelling. Dit laatste is derhalve de

meest vergaande vorm van interne demokratisering.

Zijn bovenstaande officiële vormen niet aanwezig, dan bestaan vaak eigen vormen van demokratisering, die al dan niet een wezenlijke rol binnen een instelling vervullen: orkesten-, artikstieke kommissies, stichtingsraden, personeelsvergaderingen, personeelsverenigingen, bestuursvertegenwoordigingen, personeelskommissies, personeelsraden, docentenraden e.d.

De overheid stelt soms voorwaarden ten aanzien van de demokratisering. Zo mogen muziekschool-docenten niet in het schoolbestuur zitting hebben, en wordt de koöperatieve verenigingsvorm moeizaam geaksepteerd als subsidieontvanger. In ieder geval bevatten de subsidieregelingen geen handvaten voor de werknemers om de demokratisering binnen de instellingen tot stand te brengen.

Het huidige beleid van de minister van CRM, een minister die met name zich verantwoordelijk moet weten voor de demokratisering van gesubsidieerde instellingen, is volstrekt vaag. We kennen een rapport van een speciale kommissie, gericht op het doelmatig en democratisch functioneren van genoemde instellingen. Het rapport (van de kommissie Van den Burg) zou een uitdaging voor de minister moeten zijn om een konkreet wetsvoorstel bij het parlement in te dienen. Helaas verbrokkelt het beleid in het formuleren van „voorlopige standpunten”, het instellen van „projekt- of stuurgroepen” enz.

Deze „demokratiseringswet” zal heel wel in te passen zijn in toekomstige welzijnswetten. In een dergelijke demokratiseringswet dienen de volgende rechten te worden erkend:

- *ontslagbescherming*: bescherming van werknemers, als gekozen vertegenwoordigers van het personeel, (ook wanneer zij deel uit maken van vakbondsgroepen, indien dit nog niet wettelijk geregeld is);
- *recht op informatie*: het personeelsorgaan moet over informatie kunnen beschikken om zijn werk te doen;
- *recht op scholing*: analoog aan de wet op de O.R., dus een aantal dagen per jaar op kosten van de werkgever;
- *recht op faciliteiten*: tijdens werktijd vergadering; gebruik vergaderruimten, een eigen budget voor de personeelsorganen;
- *bevoegdheden*: voor belangrijke beslissingen moet instemming verkregen worden van het personeelsorgaan.

De overheid zal extra financiële middelen ter beschikking moeten stellen om de invoering van genoemde rechten, waar nodig, financieel mogelijk te maken.

Het merendeel van onze leden werkt bij een stichting. De leiding berust bij de direktie die verantwoording schuldig is aan het stichtingsbestuur. Een personeelsvertegenwoordiging heeft hier tot doel de besluiten van de direktie en het bestuur te beïnvloeden (en waar gerealiseerd: te controleren). Een belangrijke kwestie in deze is deelname aan het bestuur door het personeel. De eerder genoemde kommissie Van den Burg heeft gesteld dat het personeel *niet direkt* (dus zelf), maar *indirekt* moet deelnemen aan het stichtingsbestuur. Deze opvatting is echter in strijd met de opvatting dat het initiatief inzake demokratisering bij de leden zelf moet liggen, zoals ook de kongresuitspraak veronderstelt. Als minimumeis zal gesteld kunnen worden dat, indien werknemers dit tenminste willen, 1/3 van de

bestuurszetels bestemd moet zijn voor het personeel. Deze zetels zullen ingevuld moeten worden op voordracht van het personeelsorgaan. Dit kan betekenen: direkte of indirecte vertegenwoordiging, afhankelijk van de opvatting van het personeel zelf. De overheid zal deze minimumeis in de subsidievoorwaarden moeten opnemen, en verdergaande praktijken moeten respekteren. Aldus gesteld kiest de Kunstenaarsorganisatie NVV bewust voor het veroveren van bestuurszetels door werknemers in een stichtingsbestuur. In beginsel achten wij hier geen rolconflicten aanwezig, aangezien in een goed artistiek beleid geen strijd aanwezig is met een goed personeelsbeleid. De praktijk laat vele uitzonderingen zien, maar daar gaan we niet voor opzij. Ook hier geldt weer dat de mate, waarin de werknemers zelf zeggenschap wensen in het artistieke, zakelijke en bestuurlijke beleid, moet blijken uit de vormen waarin zich deze zeggenschap manifesteert. Wij zien de taak van de Kunstenaarsorganisatie NVV vooral in het bevorderen van die manifestatie.

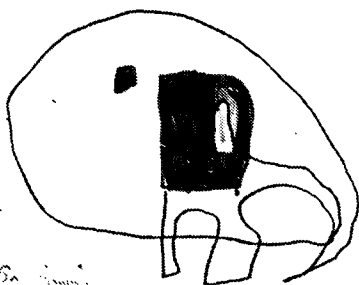
Door middel van een eigen instrument, in dit geval de CAO of de rechtspositieregeling, kan overigens al één en ander gerealiseerd worden. En is ook hier gerealiseerd. In alle CAO's, waarbij de Kunstenaarsorganisatie NVV partij is, wordt bewust getracht de betrokken personeelsvertegenwoordigingen bepaalde (uitvoerende) taken te geven. Taken die zowel liggen op het vlak van de rechtspositie als op het artistiek-inhoudelijke terrein.

De CAO is ook hét instrument om verworven democratiseringsrechten en/of regelingen vast te leggen. In theaterinstellingen, waar nu nog een verregaande democratisering bestaat, kan morgen bij wisseling van bestuur of directie deze democratisering teruggedraaid worden. Het veiligstellen van rechten of regeling moet deze negatieve ontwikkeling tegen gaan.

Een beschouwing over interne democratisering mag niet voorbij gaan aan het recht van publieksgroepen om betrokken te worden bij beleid en bestuur van kunstinstellingen en instellingen voor kunstzinnige vormen.

Ook bij het realiseren van dit recht denkt de Kunstenaarsorganisatie NVV niet zozeer aan een bepaalde vorm. Veeleer zou als subsidievoorwaarde gesteld moeten worden dat de genoemde betrokkenheid er moet zijn, maar dat het van de instelling en van de publieksgroepen afhangt hoe dit nader ingevuld wordt. Er zijn reeds spontane vormen in de praktijk ontstaan. Ze kennen we verenigingsvormen („vrienden van...”) en publieksraden c.q.-overleggen, ouderparticipatie en kursistenraden (kunstzinnige vorming).

Meer in het algemeen zullen publieksgroepen gezien moeten worden als konsumenten, die zich helaas nog te weinig doen gelden binnen de traditionele konsumentenorganisaties. Mogelijkerwijs zullen deze organisaties zich in de toekomst meer en meer op het terrein van de kunsten/kunstzinnige vorming laten horen. Immers, hoge lesgelden van muziekscholen, verhoogde BTW-tarieven voor theatervoorstellingen, een mogelijk profijtbeginsel voor de kwetsbare sektor van de kunsten, geven aanleiding tot een meer actieve opstelling.

Decentralisatie

Externe democratisering (invloed van de samenleving op de richting van de voorzieningen) is ondenkbaar zonder decentralisatie (instrument van lagere overheden om die invloed in te vullen).

Dit wil zeggen zonder dat de burger (kunstconsument) ook daadwerkelijk over middelen beschikt om zijn eigen beleid te bepalen. Dat houdt in dat, naast het instellen van adviesraden en inspraakprocedures, ook een duidelijke overdracht van budgettaire bevoegdheden aan lagere overheden plaatsvindt.

Een invulling van de Kaderwet Specifiek Welzijn, die dat primaire element verwaarloost, is onnut en overbodig en schadelijk voor een gedecentraliseerd welzijnsbeleid. Naar aanleiding van de Rijksbijdragegeregeling Sociaal Culturele Activiteiten, hebben wij de beleidsvoerders van CRM al eens vergeleken met een Sinterklaas, die mooi verpakte, maar lege schoenendozen uitdeelt.

Dat is kinderbedrog, dat heeft geen zin. Bovendien geeft het geen blijk van werkelijk respect voor de medeburger.

Ons kongres van 1978 vroeg ook om wetgeving op het terrein van de kunsten. Wat lag meer voor de hand dan voor de kunsten en de kunstenaars een plaatsje te zoeken en in het Ontwerp Kaderwet?

Ons enthousiasme is bekoeld, nu wij zien hoe dit kabinet dat Ontwerp wil gaan invullen. Enerzijds is er geen ruimte voor minimale bescherming van de werknemers en de basisvoorzieningen, anderzijds geen ruimte voor werkelijke participatie van de bevolking.

Participatie van de burger is een mooie term, die alleen inhoud kan krijgen als die burger kan vaststellen welke bedragen hij voor een bepaald beleid wil uittrekken, welke prioriteiten hij binnen een begroting stellen wil. Decentralisatie van welzijnsbeleid vraagt politieke keuzes, andere prioriteiten dan tot nu toe gelden.

Vraagt ook van de politieke partijen duidelijkheid in doelstellingen ten aanzien van cultuurbeleid, waarvan het welzijn en de kunst elk hun deel moeten invullen. Als participatie van de burger werkelijkheid zal zijn, dan zullen ook problemen van democratisering van de kunstinstellingen makkelijker worden opgelost. Participatie in beleid, betekent óók participatie op die plaatsen waar dat beleid gestalte krijgt, met name in het beleid van de akkommodaties. En dat zal leiden tot eisen van de participant om in het beleid van de instellingen de vereiste vormen van democratie in te voeren.

Bezwaren tegen het beleid van lagere overheden: persoonlijke willekeur, de beperktheid van lokaal politiek inzicht, gebrek aan deskundig kader, zullen blijven bestaan.

Maar zijn dat niet dezelfde bezwaren die door de kunstenaars al sinds jaren worden aangevoerd tegen het beleid van de centrale overheid? Wat bezwaren en twijfels betreft, verandert er niets.

Hoe de KO.NVV denkt te kunnen inspelen op mogelijkheden die bewuste decentralisatie-politiek biedt, blijkt uit onderstaande brief, die met de verschijning van deze brochure verstuurd is: een opwekking aan de lagere overheden om het budgetrecht in eigen hand te nemen.

„Aan de regionale overheden.

Amsterdam, september 1979.

Over regionaal kunstbeleid

Dames en heren,

Deze brief is opgesteld naar aanleiding van recente verwikkelingen in de verhouding tussen noordelijke subsidiënten en een toneelgezelschap aldaar, en ook naar aanleiding van het feit dat soortgelijke problemen in een iets verder verleden hebben gespeeld in andere delen van het land. Het botert ogenschijnlijk niet tussen subsidiënten en de Kunstenaarsorganisatie NVV.

Omdat wellicht wederzijds onbegrip daaraan ten grondslag ligt, meent het Hoofdbestuur van de Kunstenaarsorganisatie NVV er goed aan te doen te informeren over bepaalde diskussies die in haar organisatie leven. Diskussies over decentralisatie, over „met wie we minder slecht uit zijn: met het Rijk, of met een gemeente, een provincie”.

Deze brief is een verlengstuk van die diskussie, hij bevat ook een voorstel in statu nascendi (in staat van wording). Wij hopen dat u hem dan ook in die zin zult willen lezen, en zelfs beantwoorden.

De Kunstenaarsorganisatie NVV ziet zich, net als u, gekonfronteerd met moeilijke problemen. Wij willen die helpen oplossen en zullen alleen maar gebaat zijn met de inbreng van anderen, vooral van u. Anderzijds menen wij dat ook u er baat bij kunt hebben kennis te nemen van verwachtingen en aanzetten tot beleid van de FNV-bond voor de kunsten.

Wie spreekt over decentralisatie van kunstbeleid, — en wie in onze kringen doet dat niet anno 1979, met een Kaderwet op komst en enkele Rijksbijdrageregelingen al in werking — dient wel te beseffen dat de centrale overheid nooit álle bevoegdheden uit handen mag en zal geven, gezien haar nationale verantwoordelijkheid voor het voorzieningsnivo. Te allen tijde zal het parlement instrumenten moeten hebben om dat totaalnivo op peil te houden en om zonodig te corrigeren.

Het zou onredelijk zijn om dure voorzieningen als een groot orkest, opera of musea ten laste van één regio te laten komen. Het zou onjuist zijn het bestaan en ontstaan van voorzieningen, die geen duidelijke regionale binding hebben, afhankelijk te stellen van de politieke verhoudingen binnen een gemeente. Men kan zich ook voorstellen dat in de toekomst voorzieningen op het gebied van de akkomodaties voor een groot deel ten laste van het Rijk komen.

Maar over die funderende, regulerende en korrigerende taak van de centrale overheid willen wij nu niet spreken. Ook de vakbond heeft een pakket wensen, waarvan zij de vervulling niet graag op gedecentraliseerd nivo zou zoeken. Wij doelen op de arbeidsvoorwaarden van de Nederlandse kunstenaar, en van allen die binnen de sektor kunsten werkzaam zijn. Het streven van de Kunstenaarsorganisatie NVV zal er altijd op gericht zijn om CAO's af te sluiten op centraal nivo, d.w.z. in landelijke onderhandeling tussen organisaties van werkgevers en werknemers. Wanneer dat moeilijk te realiseren blijkt, door organisatorische kwesties of bestaande subsidieregelingen, zoals op dit moment voor de

symfonieorkesten, dan zal de Kunstenaarsorganisatie NVV slechts node, maar wel bewust, de onderhandelingen naar een lager nivo verplaatsen. Maar ook dan zal een centraal akkoord de uiteindelijke doelstelling blijven.

Het arbeidsvoorwaardenbeleid zien wij, in het hierna volgend stuk dan ook niet als een onderdeel van decentralisatiepolitiek, derhalve ook niet als een passend onderwerp voor deze brief.

Vooropgesteld zij, dat de Welzijnsgroepen van de FNV en ook de Kunstenaarsorganisatie NVV de decentralisatiegedachte een warm hart toedragen. Maar het is moeilijk het gedrag, de voorkeuren van de kunstconsument, de welzijnsklant door middel van onderzoek vast te leggen. Tegengestelde onderzoeksresultaten maken dat duidelijk. Nog veel moeilijker is het peil te trekken op wat een potentiële publiek, de niet-bevoorrechten in deze maatschappij, van een kunstaanbod zouden willen en kunnen consumeren.

Wat ligt er nu meer voor de hand, past beter in deze tijd van democratisering en participatie, dan dat de direkte vertegenwoordiger, ook in politieke kleur, van die consument, bepaalt welk pakket welzijn en cultuur hij/zij aan zal bieden.

„Baas in eigen kunstbuik” moet een leus zijn die alle betrokkenen aanspreekt.

Decentralisatie betekent: overhevelen van macht van de centrale overheid naar lagere overheden, en „macht” staat dan voor beslissingsbevoegdheden, uitvoeringstaken en financiële verantwoordelijkheid. „Baas in eigen kunstregio” betekent ook: meer plannen maken, meer menskracht inzetten, hogere kosten. Dat kostenaspect, maar ook de beperking van de macht van centrale uitvoerings- en adviesorganen, zal misschien wel leiden tot een fikse konfrontatie met de Rijksburokratie.

Inhoud geven aan het begrip „decentralisatie” en ook die eventuele konfrontatie, zijn opgaven waar de vakbeweging welgemoed haar krachten aan zal geven.

Met welke situatie wordt de Kunstenaarsorganisatie NVV tot nu toe gekonfronteerd?

Ieder meningsverschil over subsidievoorwaarden of taakopvatting tussen subsidiënten, stichtingsbesturen en kunstenaars, vice versa en onderling, kan leiden tot wegvallen van subsidies, tot verlies van arbeidsplaatsen en, in de huidige economische toestand, tot algehele verschraling van het kunstaanbod.

Vandaar dat KO-medewerkers als eerste opdracht hebben bij een dergelijk geschil: maak een eenheid van de soms zeer uiteenlopende meningen van de werknemers onder het motto „samen sta je sterk” of „35 mensen staan niet zo gauw op straat als 7 maal 5”.

In de daarop volgende handelingen is het vaak moeilijk van dat standpunt af te komen, want water in de wijn doen betekent onvermijdelijk verdeeldheid.

De kunstenaars in kwestie kunnen nauwelijks rechten laten gelden op artistieke vrijheid, op arbeid en nog minder op subsidie. Zij zijn en blijven in principe bedelaars, afhankelijk van de goedertierendheid van anderen.

Ook in de afwikkeling van een conflict staan de kunstenaars zwak: Wachtgeldregelingen bestaan niet en afvloeiingsregelingen moeten moeizaam worden bedongen, want subsidiënten wijzen maar al te vaak financiële konsekwenties van een redelijk dienstverband af.

Behoud van subsidie, veilig stellen van arbeidsplaatsen; dat zijn doelstellingen en middelen waarmee de Kunstenaarsorganisatie NVV zich in de problemen mengt, moet mengen.

Niet ten onrechte betitelt men ons soms als behoudzuchtige, starre lijkenpikkers.

U ziet, wij sparen de KO niet en willen de hand in eigen boezem steken.

Anderzijds ontmoet de Kunstenaarsorganisatie NVV in konfliktsituaties die zich op regionaal nivo afspelen, maar al te vaak subsidiënten die lichtzinnig omspringen met arbeidsovereenkomsten, met de gevoeligheden die zich in artibus manifesteren, die te zuinig zijn toegerust met mankracht en informatiediensten. Veranderingen die met geduld en takt dienen te worden aangebracht, worden geforceerd met de gevolgen van dien voor het voorzieningennivo of de artistieke kwaliteit. Overheden schroeven te gemakkelijk hun kultuurbudget terug „onder druk der nationale omstandigheden”, en bekommeren zich te weinig om de toekomst waarin amateuristische kunstbeoefening, kunstzinnige vorming, en besteding van vrije tijd een budgettaire plaats moeten innemen voor het te laat is. „De hobbykamer van de wethouder. Een oog is koning, Sluitpost van de begroting”. Enfin, wij willen ook u enkele in onze kring gangbare karakteristieken niet onthouden.

En toch hebben we, met betrekking tot conflicten, vele mensen ontmoet die de totale situatie betreunden, en die net als onze kornuiten naarstig hebben gezocht naar een oplossing die de geest van de decentralisatiegedachte zou dragen.

Hoeveel eenvoudiger zouden de zaken worden wanneer u, subsidiënten en uw adviseurs, en wij, notoire belangenverdedigers, het op een aantal punten bij voorbaat eens zouden kunnen zijn, afspraken zouden kunnen maken, om vervolgens gezamenlijk de idealen van de decentralisatie, de macht naar de burger, na te streven. We zullen enkele mogelijkheden aangeven.

1. Als u zich bereid zoudt verklaren de verantwoordelijkheden die het voeren van een regionaal kunstbeleid met zich meebrengt, ten volle te dragen, dan stellen wij ons beschikbaar om, in een nog te creëren overleg, u met raad en daad terzijde te staan, opdat het aanbod en het nivo van de voorzieningen zo dicht mogelijk onze gemeenschappelijke belangen benadert.

2. Als u bereid bent bestaande voorzieningen te handhaven, totdat een duidelijke en inhoudelijk verantwoorde democratische besluitvorming hun ondeugdelijkheid of hun onhoudbaarheid heeft aangetoond,

dan zouden wij ons bij zo'n uitkomst neerleggen. Wij zullen u in dat geval steunen als u beleidsveranderingen wilt aanbrengen en/of nieuwbouw wilt laten verrijzen, zonder inmenging van de Centrale Overheid, maar uiteraard met behoud van iedere verantwoordelijkheid. En alleen dan indien het nieuwe beleid daadwerkelijk meer mogelijkheden en perspectieven zal bieden voor kunstenaar en konsument.

3. Als u de garantie zoudt kunnen geven dat de voor de kunsten uitgetrokken gelden niet zullen worden verminderd, zodat voor ons een zekerheid zou ontstaan dat in kwantitatief opzicht het aantal arbeidsplaatsen niet zal worden gewijzigd, dan zouden wij over veranderingen in aard of kwaliteit of zelfs misschien van discipline in overleg met u afspraken kunnen maken. Veranderingen die zowel

van uw kant als van de zijde van de kunstenaars kunnen worden verlangd.

4. Als u de financiële verantwoordelijkheid voor een regionaal kunstbeleid op u zoudt nemen, zoudt u de vakbond náást u vinden in plaats van tegenover u, wanneer de centrale overheid voor uw plannen wilt winnen, c.q. van die overheid een relevante bijdrage verlangt, niet in de vorm van subsidies, maar in de vorm van bijvoorbeeld een wettelijk verzekerde bijdrage, wat ook de benaming mag worden die een toekomstige wetgeving past.

Misschien vragen we te veel en bieden we weinig. Misschien valt u een overeenkomst op met de door andere FNV-bonden ingebracht APO.

Wij wijzen u nogmaals op de overlegstructuur die wij voor ons geestesoog van de grond zien komen. Maar vol vertrouwen door onze ervaringen in de verschillende regio's leggen wij u dit plan voor, met de voorlopige naam:

Regionale Overeenkomst Kunstenaars Voorzieningen (ROKV).

Wij hopen dat wij er spoedig diepgaand over kunnen praten."

(was getekend)

Hans Boswinkel, voorzitter
Kunstenaarsorganisatie NVV.

Tot zover de brief van de KO.NVV over decentralisatie.

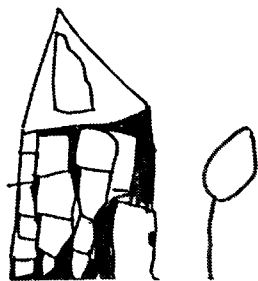
Hoe de KO.NVV vormen van oneigenlijke „decentralisatie" benadert, moge blijken uit haar reactie op de toekomstige Wet op de Fondsvorming in de sektor kunsten. In hoofdstukje II is al aangestipt de onwenselijkheid van fondsvorming uit oogpunt van het parlementaire kontrolerecht, terwijl de belangen van de kunstenaar niet gediend zouden zijn bij de rechtsonzekerheid van de fondsen. We kunnen hier wat uitgebreider ingaan op onze belangrijke bezwaren ten aanzien van de fondsen.

1. De gelden die voor een fonds beschikbaar komen, bieden geen garantie voor enige continuïteit van het voorzieningennivo voor de betreffende vormen van kunst.
2. Tegen de beslissingen van een fondsbestuur is door belanghebbenden die een aanvraag hebben ingediend, geen beroep mogelijk.
3. Binnen een fondsbestuur vindt een onjuiste en onrechtvaardige vermenging van belangen plaats. Als alle betrokkenen hun vertegenwoordiging in zo'n bestuur kunnen terugvinden, dan zitten werkgevers, werknemers, politici, overheid en konsument tezamen aan tafel om beleid te maken. Ogen-schijnlijk een vruchtbaar onderonsje, in werkelijkheid een situatie waarin problemen van arbeid en beloning, produkt en prijs, machtsuitoefening en rechtspositie onder tafel raken.
4. Het is onmogelijk om via de wegen van de parlementaire democratie controle uit te oefenen. On-kontroleerbaar wordt of beleidsbeslissingen inderdaad worden uitgevoerd, of uitgestippelde lijnen van kultuurbeleid – als daar ooit sprake van zal zijn – ook hun uitwerking zullen vinden in het beleid van een fonds. Dat geldt ook omgekeerd. Als ooit zou komen vast te staan dat een fondsbestuur een overheidsbeleid niet uitvoert, dan staat het parlement machteloos. Het kan dan niet korrigerend ingrijpen, het beschikt niet over sankties.

De gedachtenwisseling over de fondsen zal de KO.NVV dan ook uiterst kritisch volgen, waarbij zij de vorming van nieuwe fondsen in principe zal afwijzen.

In ieder geval zal de KO.NVV geen zitting nemen in fondsbesturen. Bij het afwijzen van de fondsen kan de KO.NVV echter niet voorbijgaan aan haar direkte belangenbehartigingsplaats.

In dit verband zal de KO.NVV zeker bevorderen dat er tussen fonds en kunstenaar een arbeidsovereenkomst tot stand komt, gebaseerd op een nader af te sluiten Collectieve Arbeids-Overeenkomst. In deze CAO zal een uitdrukkelijk beroepsrecht voor de kunstenaars geschapen moeten worden.

KONVV: een part(nert)je FNV

Wellicht is het voorgaande een beetje veel hooi op een minivork. Een kleine bond (5000 in '80 is ons streven), géén vrijgestelden, géén betaalde bestuurders. Alleen een wat grote bureobezetting: 7½ man-vrouw en een paardekop. Véeel vakgroepen, véeel disciplines, met elk weer hun eigen problemen. We vergelijken onze bezigheden wel eens met die van andere bonden. De raakpunten zijn legio. We noemden al de technologische ontwikkeling. Vergelijk verder theatertechnici met wegvervoerders, dansers met voetballers, het vormingstoneel met drugteams, filmers met journalisten en amusementsmuziek met havenarbeid, en de overeenkomsten zijn (evenals de verschillende) duidelijk. Wij profiteren en leren dan graag van het beleid en de ervaringen van andere bonden op die terreinen. Wij hebben bemoeienis met van alles en nog wat: subsidiebeleid, arbeidsvoorwaarden, sociale verzekeringen, democratisering en arbeidsbemiddeling. Daarbij hebben we dan nog de pretentie om vooruit te willen denken, om niet bij de dingen van vandaag te willen blijven staan, maar ons te oriënteren op de toekomst en een cultuurpolitieke visie als vakbond te ontwikkelen. Natuurlijk overschat de KONVV zichzelf en is onze inbreng in het maatschappelijk gebeuren veel kleiner dan wij hopen. Dat neemt niet weg, dat wij ervan overtuigd zijn de juiste weg te hebben ingeslagen, dat vakbondsamateurisme effectiever is dan politiek freewheelen, dat één grotere bond meer vermag dan ettelijke kategorale verenigingen. We moeten achterstanden inhalen en misstanden rechtzetten mét de machtsmiddelen die de vakbond eigen zijn. Een voordeel van de kleurschakering op ons palet, en van de betrekkelijke kleinschaligheid van onze acties, is dat we goed kunnen kiezen en zorgvuldig kunnen voorbereiden. Gevolg daarvan is, dat het bestaan van de KONVV in ieder geval niet ongemerkt voorbij gaat aan de buitenwacht. We timmeren aan de weg. Dat wel. Alle mogelijke acties, staking van toneeltechnici, dansers op het Binnenhof, een kaartenactie van de mime, CAO-acties van de symfonie-musici, een arbeidsplaatsenovereenkomst bij Opera-Forum, halen de publiciteit. En via die publiciteit kunnen wij niet alleen onze eigen, maar ook meer algemene vakbondsstandpunten, een duwtje in de rug geven. Wij kunnen ons veroorloven onze nek uit te steken, we doen dat ook: de arbeidsvoorwaardensituatie bij de overheid, het bevechten van de Bestek '81-mentaliteit tegenover Welzijnswerk, het aantonen van de mentale stilstand op Sociale Zaken. Maar we willen niet de clowns van de FNV zijn. Integendeel, we trachten met alle beschikbare kracht de gedachtenvorming binnen de FNV-federatieraad en de BARRen (beleidsadviesraden binnen de FNV, waarin alle bonden vertegenwoordigd zijn), te volgen, en onze gedachten in het grotere geheel in te passen. Het is aan de geïnteresseerde lezer om uit te maken in hoeverre de KONVV haar pretenties waarmaakt en haar

doelstellingen invult. Het is aan de KONVV om te blijven aantonen, dat de aansluiting bij de FNV geen opportunisme is, geen loze kreet, maar een bewuste keuze.

Wim Kok, voorzitter van de FNV, heeft tijdens het oprichtingskongres van de Kunstenaarsorganisatie NVV benadrukt dat algemene vakbondsvisies ook beïnvloed moeten worden door georganiseerde kunstenaars. Dat evenwel de overige werknemers binnen de vakbeweging moeten kunnen rekenen op de solidariteit van hun collega's uit de sektor kunsten dient daarbij, volgens Wim Kok, uitgangspunt te zijn. De KONVV wil aan deze tweezijdige opdracht werken. Haar deur staat open voor alle kategoriale verenigingen om dit werk verder uit te diepen.

Aan het slot van dit hoofdstukje over de relatie KONVV – FNV willen we even stilstaan bij een onderwerp dat binnen de FNV terecht zo'n grote aandacht krijgt: de arbeidstijdverkorting. Als er één onderwerp is waar kunstenaars hun specifieke inbreng kunnen leveren, dan is het wel de organisatie van de arbeid. Er is een neiging lijdzaam te aanvaarden dat het politieke leven zich konsentreert op de verschuivingen in de „sociaal economische driehoek”.

In hoeverre echter doorzien we dat we kampen met een cultureel probleem van de eerste orde, dat in het dagelijks leven van miljoenen mensen een overheersende rol speelt: de werkloosheid, het uitgeschakeld-zijn-uit- of het niet-ingeschakeld-worden-in-het- arbeidsproces?

Een cultureel probleem dat voor een groot deel veroorzaakt is door culturele processen uit het verleden. Resultaat van foutieve wetenschappelijke inschattingen van de producten die de industrie vandaag zou moeten leveren. Resultaat ook van culturele ekspantie van voorbije eeuwen. De rest van de wereld is daar door zo arm gemaakt of gehouden dat er tegen goedkope arbeid daar vandaag niet te concurreren valt.

Nog te weinig banaderen we arbeid als een te veranderen grootheid. Volgens de (industriële) werkgevers en de rechtse politieke partijen kunnen we deze arbeid niet veranderen. Gevaar voor de internationale concurrentie-positie, gevaar voor „onze” economie. Kostenbesparende maatregelen en bezuinigingen zullen evenwel niet leiden tot meer werk. Daar zijn we de afgelopen jaren wel achter gekomen. Radikaal zal het werk bijvoorbeeld in tijdsduur en beloning aangepast moeten worden aan de eisen van de culturele meerderheden van ons volk. De vrouwen, de jongeren, de gedoodverfde arbeidsongeschikten, neergedrukt als inactief, sociaal zwak. Het werk zodanig te veranderen dat een ieder die wil, werk zal kunnen vinden. Wanneer de Industriebond FNV de 35-urige werkweek als inzet kiest voor het arbeidsvoorwaardenoverleg, dan wil men daarmee een oplossing aandragen voor dat klemmende werkloosheidsprobleem.

Dat zij daarmee tegelijkertijd de eerste stappen voor een culturele omwenteling zetten, is misschien niet hun voornaamste zorg, maar kan voor leden van de KONVV reden zijn zich nader te bezinnen voordat zij de uitspraak „35 uur, ook voor kunstenaars” als niet ter zake doende opzij schuiven. Ter nauwer nood zal deze werktijdverkorting gerealiseerd zijn of de 30-urige werktijd zal zich aandienen. Alleen door rigoreuze maatregelen zal de doelstelling van volledige werkgelegenheid gerealiseerd kunnen worden. Als de vrouwenbeweging – een bij uitstek

kultureel verschijnsel – haar volledige bijdrage aan de veranderingen zal kunnen geven, en er in plaats van 200.000 zo'n 2 miljoen arbeidsplaatsen moeten komen, dan is ook een 30-urige werkweek geen oplossing meer. Dan wordt 5 uur per dag een noodzaak.

Onvoorstelbaar? Misschien nog wel, maar evenzeer onontkoombaar. Een verschuiving in het leefklimaat van de (na-)kapitalistische maatschappij, die een omwenteling betekent. Een revolutie met verstekken gevolgen dan de Franse, een kulturele revolutie, vergeleken daarbij is de Chinese kinderspel.

Als de 35-urige werkweek een feit zal zijn, dan is daarmee een kulturele daad van de eerste orde verricht. Een fundamentele verkorting van de arbeidstijd, gekoppeld aan de realisering van het recht op arbeid voor iedereen, zal de mensen ongekende mogelijkheden geven op het vlak van de vrije-tijdsbesteding. De centrale vraag hierbij is of de mogelijkheden aangewend worden door de kommercie of door de mensen zelf ten behoeve van hun eigen ontplooiing.

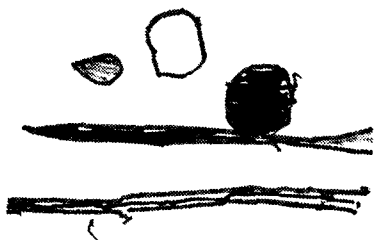
Kiezen voor vervlakking of kiezen voor de homo ludens (spelende mens).

Het is de taak van de Kunstenaars om de wat we noemen „kulturele revolutie” gestalte te geven, te inspireren en te begeleiden. Om praktische oplossingen te vinden voor problemen als de kwaliteit van het dagelijks leven, het onderwijs, de kunstzinnige vorming, om de vrouwenbeweging te steunen en de jongeren in hun kulturele verzet tegen deze samenleving bij te staan.

De kunstenaars mogen in deze maatschappelijke ontwikkeling hun specifieke (voortrekkers)rol niet ontkennen of ontlopen.

Wij moeten, samen met de leden van de Industriebond FNV en van de overige bonden, de 35-uren (en daarna de 30, de 25-uren-)eis zien als de vlag die een fantastische, fascinerende en menswaardige lading dekt. Wij zullen ons moeten inspannen om die lading veilig aan wal te brengen.

In het licht van de betekenis van kunstenaars voor deze strijd om het werk, zoals deze ook door de FNV gevoerd wordt, is het gekissebis tussen de Federatie van Kunstenaarsverenigingen en de KONVV, hoe principieel soms ook, slechts een zijspoor. Het feit dat verschillende kunstenaarsverenigingen elkaar nog niet gevonden hebben in een zinvol verband, is meer te wijten aan verschillen in politiek en taktisch inzicht dan aan verschillen in doelstelling. Ook van de beide beeldende kunstenaarsverenigingen (BBK, BBK'69) en de Vereniging van Letterkundigen (VvL) mogen wij veronderstellen dat zij ruimte willen creëren voor de kunstenaars om in het hierboven geschetste toekomstbeeld te kunnen functioneren. Dat zij met de KONVV erkenning willen zoeken voor de centrale functie die de kunstenaar in die ontwikkelingen moet hebben. De pionier, de ontdekkingsreiziger/ster, die signalen geeft over wat gebeurt en zal gebeuren, die onderzoekt welke bagage de mensen op hun reis naar de toekomst nodig zullen hebben.

Kunstenarsbeleid

Nederland is volgens menigeen een paradijs voor kunstenaars. Sinds 1945 kennen wij hier een overheidsbemoeienis met de kunsten als nergens anders, en een systeem van subsidiëring dat vele buitenlanders binnen onze grenzen lokt.

Maar daarmee is de kous niet af. Vergelijkingen met het buitenland leren ons ook dat als daar sprake is van subsidiëring, het in zo'n omvang en met zo weinig beperkingen gebeurt, dat bijvoorbeeld arbeidsvoorwaarden van de kunstenaar geen punt van discussie vormen. Dáár zeer hoge salarissen, inkomensgaranties voor het leven, noem maar op. Enkele jaren geleden was de kunstbegroting van de stad Bremen even groot als de Nederlandse kunstbegroting van CRM. Maar alle vergelijkingen gaan mank, ook deze. We hebben te maken met de Nederlandse situatie. Overheidsbemoeienis brengt ook overheidsverantwoordelijkheid met zich mee en het systeem is nodig aan enige revisie toe.

Nu even uitdrukkelijk het volgende: Vanzelfsprekend spant de KONVV zich in voor uitbreiding van het budget. Er zijn enorme achterstanden, er zijn terreinen die ten onrechte aan de subsidiesystemen onttrokken zijn. „De post Kunsten van CRM moet naar 1% van de Rijksbegroting.”

Maar de KONVV heeft zich herhaaldelijk bereid verklaard tot permanent overleg, tot beraadslaging over gezamenlijke problemen, ook in tijden van economische stilstand, van Bestekken 81 t/m 89. Te blijven praten over wat er ook in die omstandigheden gereserveerd en bijgesteld kan worden. Mee te denken wat nu ingesteld kan worden op de toekomst.

Als de gemeenschap zich met het wel en wee van de kunsten bemoeit, dan rijst onmiddellijk de vraag: hoe bemoeit zij zich daarmee, wat zijn de normen voor haar handelen?

De laatste jaren wordt duidelijk dat, bijna onvermijdelijk, de kunsten sinds 1945 benaderd zijn, zoals andere gemeenschapsterreinen (sport, welzijn, gezondheidszorg) benaderd zijn. Vanuit een kostenbaten-standpunt (welk rendement levert de investering op?). Overheidsinvesteringen zijn afgemeten aan de mate waarin het kunstprodukt zich op de markt kon handhaven, of tenminste aan de vraag van een kunstmatige (want ook gesubsidieerde) markt kon voldoen.

De Beeldend Kunstenaars Regeling (BKR) is een voorbeeld van hoe beleid kan verzanden. Opgezet als een aanvulling op de zeer zwakke sociale positie van de beeldend kunstenaar, werd er allengs een produkt gevraagd dat aan moest tonen dat die kunstenaar een kunstenaar was, die zijn uitkering waard was. In een sociale regeling werd dus een kwalitatief criterium ingevoegd. En nu kijken we aan tegen een voorraad kunstwerken waar niemand, overheid noch kunstwereld, raad mee weet. Het was toen, in die tijd logisch en vooruitstrevend, nu lijkt het onzin

om in ruil voor sociale zekerheid van de overheid een bevestiging te krijgen dat men kunstenaar is. Maar ook hier geldt weer de eerder gemaakte opmerking, dat de overheden geen misbruik moeten maken van onze standpunten. Toen dan ook de bewindslieden van Sociale Zaken en Cultuur, Rekreatie en Maatschappelijk werk hun voornemen kenbaar maakten de BKR te willen beperken, heeft de KONVV gezegd: handen af van de *inkomenspositie* in de sociale regeling. En niet handen af van de BKR. Immers ook de KONVV wil af van het vreemdende effect dat optreedt bij het produceren van BKR-werk.

Het (beeldend) kunstbeleid zal dan ook moeten veranderen, met als gevolg dat de druk op de BKR zal verminderen. Een „volume beleid” is dus nodig. Met de BKR is een voorbeeld gegeven van het feit dat het *kunstprodukt als zodanig* geen objekt kan zijn van overheidsbeleid. Zo'n beleid valt noodzakelijkerwijs in eigen kuilen.

Zo was het, zo is het nog. Het kunstprodukt staat centraal, produkt-subsidiënt en afname-subsidiënt zijn één en dezelfde.

Het produkt wordt ontworpen aan telkens wisselende criteria, maar „maatschappelijke relevantie” blijkt al evenmin te voldoen als „redelijke spreiding” (Van der Leeuw) of „voldoende aantal” (Klompé-Engels).

Er is onlangs nog weer een nieuw criterium in zwang gekomen: „verandering”. Met name het Rotterdamse kunstbeleid richt zich daarnaar. Als zodanig verdient het enige nadere aandacht. De redenering is als volgt:

Als er dan gekozen moet worden, prioriteiten moeten worden gesteld, dan dient het element „verandering” de doorslag te geven. In hoeverre verandert het werk van deze kunstenaar het totaalbeeld van het aanbod van de kunsten, in hoeverre draagt het werk van een ander bij aan de veranderingen in de maatschappij. Experimenten krijgen voorrang, „gevestigde” instituten staan op de tocht.

Evenals met de hierboven aangehaalde criteria is ook met dit begrip iets aan de hand.

Enerzijds dekt verandering niets. Van geen enkel kunstprodukt is op het moment van produktie vast te stellen of het iets veranderen zal. Net zo min als achteraf vast te stellen is of een bepaald werk inderdaad iets veranderd heeft. Hooguit kan men bepalen of bepaald werk anders is dan voorafgaand werk. Anders, nieuw, nog niet eerder vertoond etc.

Anderzijds dekt het alles wat met kunst te maken heeft. Het legt de vinger op het meest essentiële element van kunst, op de kunstenaar.

Immers, een kunstenaar verandert altijd, van dag tot dag, van uur tot uur. Dat is wezenlijk voor de man, de vrouw en voor zijn/haar werk. Het is juist die verandering in hemzelf of haarzelf die hij/zij registreren wil, waarvan hij/zij mededeling wil doen. Of hij/zij nu individueel werkt of in een kollektief verband, het zal de immerdurende verandering in zijn/haar werk, in zijn/haar verhouding tot de wereld om hem/haar heen zijn, die hem/haar aan dat werk bindt, en die het bezig zijn met dat werk voor hem/haar tot een noodzaak in dit leven maakt.

Een zelfde redenering kan worden opgebouwd voor de andere criteria die zijn genoemd:

„Maatschappelijke relevantie” of „voldoende aantal”, of wat dan ook. Indien de kunstenaars in de criteria betrokken worden, verliezen die hun steriliteit, worden ze hanteerbaar. De kunstenaar levert immers het „aantal”, zorgt voor de „spreiding” en is te allen tijde „maatschappelijk relevant.”

In kunstenaarskringen groeit het verzet tegen de willekeur, waarmede criteria worden aangelegd, ook al omdat ze niet duidelijk controleerbaar zijn voor de parlementaire democratie. Vraag honderd politici wat „maatschappelijke relevantie” zou kunnen betekenen, en geen tweemaal krijg je hetzelfde antwoord. Geen van allen zal dan ook bij machte zijn om beleidsvoerders op basis van zo'n criterium te controleren.

Vraag die honderd wat „verandering” betekent, en ze antwoorden: „experiment”. Maar de experimenten vallen, hoe tegenstrijdig ook met de intenties het eerst buiten de subsidiepot. Om terwille van „beleid” een onderscheid te maken tussen de kunstenaar en zijn produkt is onjuist en onlogisch. Een musikus is geen musikus meer als hij niet kan spelen, een dichter moet schrijven, een schilder maakt geen doeken voor de opbergzolder, een mimespeler kan niet optreden alleen voor de spiegel.

De kunstenaar en zijn produkt zijn geen twee apart te beschouwen zaken, het is één ondeelbaar mens, die vormen zoekt om zijn allerindividueelste emotie aan anderen mede te delen.

Het produkt van een kunstenaar hoeft niet per sé iets te zijn dat over honderd jaar nog bekeken of beluisterd zal worden. Popmuziek en mode zijn voorbeelden bij uitstek waarin het vlottende, evaluerende karakter van onze samenleving zich als zodanig manifesteert.

Een toneelvoorstelling is verleden tijd, nadat het doek gevallen is. De kunstzinnige vormingslessen van een musicus zijn in wezen niet andersoortig dan de materiaalexperimenten van een beeldend kunstenaar.

De direkte binding van de eerste met zijn leerlingen lijkt alleen iets anders te zijn dan het isolement, het maatschappijschuwe, van de ander. Zij zijn beide uitingen van een kunstenaar die op zijn eigen wijze en naar zijn behoefte vorm geeft aan de spanningen tussen zichzelf en zijn omgeving. Beide kunstenaars zijn produkt van deze samenleving, beide kiezen zij een weg om die samenleving van hun bevindingen op de hoogte te stellen.

Om weer even terug te komen op het begrip „maatschappelijke relevantie”, het laat ons inderdaad niet los! Is het werk van de hedendaagse Nederlandse komponisten „maatschappelijk relevant”?

Niemand zal hun werk (de generalisatie zij vergeven) kunnen kenschetsen als makkelijk en toegankelijk voor de leek, als meezingers van een songfestival. En juist deze mensen zoeken naar wegen om muziek en toehoorder dichterbij elkaar te brengen, om de essentie van muziek-vandaag vast te leggen voor het nageslacht. Wellicht bewandelen zij wegen die pas na generaties door anderen zullen worden gevonden. Wat van kunst naar de burger pleegt toe te komen zijn produkten van reeds lang overleden figuren, waar het Rijksmuseum vol mee hangt, en waar eindexamens vervelend door worden. Een andere vorm waarin kunst zich aandient, zijn de onbegrijpelijkheden waar de gemiddelde Nederlander zijn schouwders voor ophaalt.

Toch penetreert de kunst in het dagelijks leven via radio, televisie, drukwerk, via architectuur en industriële vormgeving, kleding en elke denkbare vorm van amusement. Dan is het een niet weg te denken onderdeel van wat wij onze cultuur noemen, dat hele patroon van denken, spreken, omgangsvormen, ons onderwijs en onze godsdienst. Anderzijds is kunst ook iets dat uitdrukkelijk buiten het dagelijks leven geplaatst kan worden, dan kan

worden afgezonderd in musea, concertzalen en instituten, aangeduid als elitair, bestemd voor weinigen, gebruikt door nog minder. De meeste misverstanden omtrent kunst ontstaan doordat de eerste beschrijving geïsoleerd wordt van de tweede. En beide van de mens erachter, de kunstenaar!

In de aanhef van deze brochure gaven wij aan hoe variabel definities van kunst kunnen zijn. Evenzeer variabel zijn de criteria van waardering voor de kunst. Elke periode van schoksgewijze ontwikkeling van de maatschappij zal aan andere kunstuitingen de voorkeur geven.

De veranderingen in het maatschappelijk bestel zullen plaatsvinden afhankelijk van menselijk denken, willen en handelen. De veranderingen in het kulturele leven, als die al gescheiden van de andere zaken beschouwd kunnen worden, zullen evenzeer afhankelijk zijn van de mensen die het kulturele leven moeten vormgeven, dragen, overdragen en stimuleren. *De kunstenaar dus. In alle diskussies over kunstbeleid, met name zoals deze de laatste tijd weer opleven, wordt de benadering vanuit deze kunstenaars gemist.*

Niet alleen gaan alle criteria, zoals hierboven genoemd, eerst door toedoen van de kunstenaars leven, ook de relatie kunst en publiek krijgt een wezenlijke inhoud door het bestaan en de activiteiten van kunstenaars.

Dit heeft niets te maken met enge, materiële belangenbehartiging. Met het verdedigen van kunstenaarsbelangen, los van de samenleving waarin kunstenaars leven en werken. Wel met het benadrukken van de betekenis van kunstenaars binnen een kunstbeleid.

Als we in het algemeen waarnemen dat de vakbeweging strijdt voor de verandering van het arbeidsbeleid in arbeidersbeleid, dan is in die strijd kunstbeleid hetzelfde als kunstenaarsbeleid.